

Zadužbine i fondacije u očekivanju novog zakona

Humanost za niži porez

Tradicionalno, zadužbine su osnivali imućni pojedinci zaveštavajući svoju imovinu da se njome grade bolnice, škole, fakulteti. Novi zakon o zadužbinama i fondacijama uvešće zadužbinarstvo preduzeća, fondacije bez propisane imovine, kao i privatne zadužbine, koje se mogu koristiti za sve ciljeve koji nisu protivni zakonu i Ustavu, uključujući i lobiranje

Stevan Veljović

Petar Srnić u Beograd je došao sa 11 godina iz sela Ostra kod Čačka i u njemu živi već 45 godina. Stan na Vračaru, rezultat četrdesetogodišnjeg radnog veka će, zajedno sa još dva stana u porodičnom vlasništvu, naslediti Univerzitet u Beogradu i od njih formirati zadužbinu koja će nositi porodično ime. Od njihovog rentiranja, kako je testamentom predviđeno, Univerzitet bi trebalo da isplati oko 3.000 stipendija svojim najboljim studentima, a prednost će imati akademci iz moravičkog okruga, iz kojeg je Srnić rodom.

Ovakvi primeri retki su u posleratnom periodu, a Srnić je tek treći pojedinac koji zaveštava imovinu Univerzitetu. Kroz srpsku istoriju zadužbinarstvo je uživalo znatnu popularnost među bogatim ljudima svoga vremena. Među njima bilo je i onih koji su darivanjem gradili reputaciju kod budućih generacija, kakvu nikada nisu imali kod savremenika. Kapetana Mišu Anastasijevića, kao i Džona D. Rokfelera u SAD, savremenici pamte kao sposobne poslovne ljude koji su se obogatili mono-

polima, prvi kao veletrgovac solju, drugi kao naftni magnat. Ono što su, međutim, ostavili iza sebe, izmenilo je sliku o njima u potonjem vremenu. Danas se na Anastasijevića gleda samo kao na dobrotvora koji je Univerzitetu, izme-

Najkontroverznija inovacija koju novi zakon uvodi su privatne zadužbine. Predstavnici takozvanih starih zadužbina ne veruju u ustanove koje deluju u privatnu korist. Profesor Vladimir Vodinelić, jedan od autora zakona, međutim, tvrdi da je to već demantovala praksa u drugim zemljama

đu ostalog, poklonio zgradu rektorata, a Rokfeler se smatra osnivačem moderne filantropije i stvar je prestiža da nevladina organizacija dobije podršku neke od njegovih fondacija.

Na vrhuncu moći, u prvoj srpskoj "multinacionalnoj kompaniji" na čijem je Anastasijević bio čelu, radilo je oko 10.000 ljudi, na 23 stovarišta u raznim krajevima i najmanje 74 broda. Sa 1,5 miliona dukata gotovine, bio je jedan od najbogatijih ljudi na Balkanu toga vremena. Zbog načina na koji se obogatio potonji dobrotvor, Slobodan Jovanović je svojevremeno za njega napisao ono što i sada upozorava na oprez - da je „sa bogatstvom koje je stvorio, kao svaki skorojević, dobio apetit da bude viđen i poštovan i da uđe u red gospode“. Podsećanja radi, zahvaljujući Anastasijevićevom poklonu, Beogradski univerzitet je u XIX veku bio treći po bogatstvu u Evropi.

Ove godine predstoji donošenje novog zakona o zadužbinama, i umereno je pitanje da li i ovo vreme može da izrodi neke nove "kapetane", koji će požrtvo-

vanošću zadužbinata pokušati da poprave ugled u društvu i barem deo svoja bogatstva ostave za ciljeve od kojih će čitavo društvo imati koristi.

Novine

Novi zakon o zadužbinama i fondacijama, koji je nedavno prošao javnu raspravu, ne bavi se pedigreeom potencijalnih dobrotvora, ali bi trebalo da pomogne oživljavanje tradicionalnog zadužbinarstva. Ali i da uvede nove oblike, primerene modernom civilnom

društvu i izmenjenim svojinskim odnosima. Tradicionalno, zadužbine su osnivali imućni pojedinci ostavljajući testamentom imovinu, koja će biti korišćena za opštekorisne ciljeve, kao što je stipendiranje talentovanih studenata ili opremanje bolnica. Ta mogućnost će postojati i u novom zakonu, s tim što će moći da je osnivaju i firme, sa minimalnom imovinom od 30.000 evra. Druga važna novina je uvođenje zadužbina koje deluju u privatnom interesu, odnosno u korist unapred određenih ko-

risnika. Primera radi, korisnik može biti bolesno dete, talentovani sportista ili, recimo, manastir, koji matična crkva želi da obnovi. Novim zakonom uvode se i fondacije - zadužbine za čije osnivanje nije propisana određena imovina i deluju isključivo u javnom interesu. Fondacije mogu da olakšaju prikupljanje sredstava za unapređenje života u gradu ili opštini, gde bi darodavci bili ujedno i korisnici. S druge strane, one omogućavaju da se firma ili pojedinac sa dobrom idejom obrate drugi-

www.erstebank.rs Erste telefon: 0800 201 201, 064 60 15 999

Uspeh je u Vašim rukama! Krediti za sigurnu poslovnu budućnost.

Erste Group

ERSTE
BANK
Kod nas ste uvek prvi.

**5,5% za
vaš biznis**

Skoro dva veka pružamo čvrst oslonac našim poslovnim partnerima širom Evrope. Sa preko 16 miliona klijenata u 8 zemalja i ukupnom aktivom od 209.4 milijarde evra u 2008., i dalje rastemo - pridružite nam se! Poštujući Vaše poslovne mogućnosti, nudimo Vam kratkoročne kredite za održavanje likvidnosti i finansiranje trajnih obrtnih sredstava,* indeksirane u evrima, sa rokom otplate do 12 meseci, jednokratnom naknadom od 0,5% i fiksnom kamatnom stopom od 5,5% godišnje.**

* U saradnji sa Fondom za razvoj Republike Srbije, a prema programu mera Vlade Republike Srbije.

** Godišnja EKS u rasponu od 6,27% do 6,73% u zavisnosti od načina otplate kredita.

Stare zadužbine čekaju restituciju

Osnovni zahtev „starih“ zadužbina - da se imovina ovih ustanova stavi van prometa do donošenja Zakona o restituciji, zasad nije ispunjen. Zvanično, promet nekretnina koje su ostavili stari zadužbinari je i sad zabranjen, ali se to u praksi nije uvek poštovalo. Tako je, recimo, Zadužbina Luke Čelovića na Savskom vencu, koja pripada Beogradskom univerzitetu, prodana na aukciji kao akcijski kapital preduzeća Metal servis.

Trenutno, zadužbine najveći deo prihoda ostvaruju od zakupnina koje plaćaju useljeni stanari, po cenama koje određuje država, dok se poslovni i ostatak stambenog prostora izdaje po tržišnim cenama. Imovina kojom sada raspolažu je, međutim, samo mali deo onoga što su zadužbine imale pre nacionalizacije.

Zadužbina Nikole Spasića, od 12.000 kvadrata stambenog i poslovnog prostora, koliko joj je osnivač ostavio,

dan danas ubira prihode od 5.374 kvadrata stanova i 68 kvadrata poslovnog prostora i najviše troši na stipendije i kupovinu aparata za zdravstvene ustanove. Slično je i sa Univerzitetom u Beogradu koji je pre Drugog svetskog rata bio među najbogatijim zadužbinama u Evropi. Danas, ta ustanova upravlja sa 11 zadužbina i dve fondacije čiji su ukupni mesečni prihodi oko 2,5 miliona dinara i koriste se za stipendiranje najboljih studenata i nagradivanje naučnih radova.

ma za podršku, a tokom njene realizacije će se, moguće, otvoriti i neko novo radno mesto ili druge aktivnosti koje radno okupljaju ljude.

Fondacije će, kao i zadužbine koje deluju u javnom interesu, imati pravo na fiskalne olakšice, a sredstva koja dobijaju od donatora neće biti oporezovana. A prema važećem Zakonu o porezu na dobit preduzeća, stimulisani su i darodavci - firme koje ulažu u kulturu, obrazovanje i druge oblasti od opšteg interesa uživaju poreske olakšice u iznosu od 3,5 odsto od bruto prihoda. Izmenama tog zakona, kao javni interes će se tretirati skoro svaki zamisliv cilj organizacija građanskog društva - od kulture i obrazovanja, preko zaštite ljudskih prava, do evropskih integracija i međunarodnog razumevanja - čime bi se značajno olakšalo njihovo finansiranje i rad.

Privatne zadužbine, s druge strane, nemaju fiskalne i budžetske povlastice i za njihovo osnivanje potrebna je osnivačeva imovina od najmanje 50.000 evra.

Interes

U poslednjih nekoliko godina, najaktivniji humanitarci i darodavci u Srbiji su velike kompanije, koje imaju interesa da ih potrošači i klijenti gledaju kao „dobre komšije“, a zaposleni kao dobre poslodavce. Zato poreske olakšice, pokazuju istraživanja, dosad i nisu bile glavni motiv ulaganja u socijalne ciljeve, ali bi doprinele da ona budu nešto veća, barem za onaj deo kojeg će se odreći država. Jelena Babić, izvršna direktorka Fondacije Hemofarm, kaže da ono što rade postojeće fondacije zadire u nadležnost države i da nije logično da nema poreskih oslobođenja ili bar poreskih olakšica i da u tom smislu kompanije nisu izjednačene sa

Privatne zadužbine, kao i udruženja, mogu se osnivati za ostvarivanje bilo kog legitimnog cilja i mogu javno zagovarati njegovo ostvarivanje. Teorijski, to uključuje i osnivanje privatne zadužbine koja bi zagovarala da se politikom akciza favorizuju proizvođači domaćeg duvana u odnosu na strane

inostranim humanitarnim organizacijama. Drugi problem koji Babićeva navodi je nedostatak koordinacije sa državom koja je sporadična i svedena na ad hoc slučajeve.

Siniša Đurić, programski menadžer Balkanskog fonda za lokalne inicijative, kaže da se zbog slabe koordinacije dešavalo da inicijative privrednika nemaju ni najmanje veze sa državnom strategijom u određenoj oblasti. On to ilustruje primerom jednog domaćeg privrednika koji je, ponesen primerima predratnih zadužbinara, zamislio da gradi u Srbiji domove za decu bez roditeljskog staranja, dok država nastoji da što veći broj dece iz domova smesti u hraniteljske porodice.

Zloupotrebe

Najkontroverznija inovacija koju novi zakon uvodi su privatne zadužbine. Njih su najviše kritikovali predstavnici

ci takozvanih „starih“ zadužbina, jer ne veruju u ustanove koje deluju u privatnu korist, te kažu da se time ohrabruju imućni ljudi da novac zaveštaju članovima svoje porodice. Profesor Vladimir Vodinec, koji je jedan od autora zakona, međutim, tvrdi da je to već demantovala praksa u drugim zemljama. „Austrija je uvela privatno zadužbinarstvo 1993. i do 2005. je nastalo 2.600 ustanova tog tipa. To nije nimalo usporilo osnivanje zadužbina koje deluju u opštem interesu“, kaže. Pojedini kritičari ovog koncepta osporavaju privatne zadužbine kao potencijalno netransparentne. Moguće zloupotrebe vide u tome što je predviđeno da sam osnivač postavlja Upravni i Nadzorni odbor i da samo ovlašćeni državni organi imaju uvida u njihovo poslovanje.

Advokat Vojin Đekić, predsednik Upravnog odbora Zadužbine Nikole Spasića, upozorava da široke odredbe omogućavaju da se, pod formom zadužbina, sasvim legalno podvedu i lobističke grupe koje bi zastupale interes osnivača, njegove porodice ili kompanije.

Za razliku od Đekića, Dragan Golubović, viši pravni savetnik Evropskog centra za neprofitno pravo i jedan od autora zakona, smatra da u takvoj mogućnosti nema ničeg spornog. On kaže da se privatne zadužbine, kao i udruženja, mogu osnivati za ostvarivanje bilo kog legitimnog partikularnog cilja i mogu javno zagovarati njihovo ostvarivanje. „Teorijski, to uključuje i osnivanje privatne zadužbine koja bi zagovarala da se politikom akciza favorizuju proizvođači domaćeg duvana u odnosu na strane proizvođače, kao i osnivanje privatne zadužbine koja bi se zalagala za jedinstvenu politiku akciza za domaće i strane cigarete“, navodi Golubović jedan od mogućih primera takvog cilja. ✖